

Бібліографічні посилання

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [5-те вид., переробл. та доп.]. – К., 2008.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С. С. Яценко. – [4-те вид., переробл. та доп.]. – К., 2006.
3. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8 червня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 27. – Ст. 1112.
4. Про охорону археологічної спадщини : Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=1685.

Надійшла до редакції 24.10.2012

А.В. Губська

здобувач

*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.85 : 343.71

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЖКГ

Розглянуто сучасні особливості окремих елементів оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері житлово-комунального господарства.

Ключові слова: *оперативно-розшукова характеристика, житлово-комунальне господарство, особливості, злочини.*

Рассматриваются современные особенности отдельных элементов оперативно-розыскной характеристики преступлений в сфере жилищно-коммунального хозяйства.

Ключевые слова: *оперативно-розыскная характеристика, жилищно-коммунальное хозяйство, особенности, преступления.*

In the article examined particularity of operative and search characteristics of the crimes in the sphere of housing and communal service.

Keywords: *operative and search characteristics, housing and communal service, particularity, crimes.*

Постановка проблеми. Житлово-комунальне господарство стало однією з важливіших галузей економіки і характеризує не лише економічний стан держави, але і його соціальне благополуччя. Важливо зазначити, що в житлово-комунальному господарстві одночасно зосереджені інтереси населення, органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Однак, незважаючи на важливість даного сегменту економіки для населення і держави в цілому, питання, пов'язані із протидією злочинам у сфері ЖКГ, досліджені не повною мірою, зокрема стосовно оперативно-розшукової характеристики в даній сфері. Означене негативно впливає на ефективність діяльності підрозділів ДСБЕЗ

щодо протидії злочинам у названій сфері.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Аналіз фахової та спеціальної літератури свідчить про те, що на теоретичному рівні оперативно-розшукову характеристику різних видів економічних злочинів досліджували такі науковці у сфері ОРД: К.В. Антонов, В.М. Аتماжитов, А.В. Баб'як, О.М. Бандурка, С.В. Діденко, О.М. Джужа, О.Ф. Долженков, В.П. Захаров, М.Ю. Літвінов, С.В. Максимов, Д.Й. Никифорчук, В.Л. Ортинський, М.М. Перепелиця, М.А. Погорецький, В.Д. Пчолкін, В.Г. Самойлов, А.В. Старушкевич, М.В. Стащак, М.Л. Шелухін, В.В. Шендрик, І.Р. Шинкаренко та ін. [1-10]. Однак у їхніх працях не були детально досліджені питання щодо оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері житлово-комунального господарства. Це також вплинуло на вибір теми наукової статті.

Мета статті – дослідити комплекс кримінально-правових, криміналістичних, психологічних рис злочинності у сфері ЖКГ для ефективної протидії таким злочинам із застосуванням оперативно-розшукових сил, засобів і методів.

Виклад основного матеріалу. Злочинність як складне соціальне явище в суспільстві має як загальні, так і конкретні специфічні ознаки, які дозволяють їх класифікувати й систематизувати для цілей пізнання. Тому вона служить предметом дослідження цілої низки правових наук, серед яких можна виділити кримінальне право, криміналістику, кримінологію, юридичну психологію, оперативно-розшукову діяльність та інші, які покликані сприяти ефективному рішенню проблеми боротьби зі злочинністю шляхом своєчасного і якісного запобігання, виявлення, розкриття і розслідування злочинів [11, с. 178]. Кожна із цих наук використовує притаманну їй систему понять, дає свою характеристику злочинної події, акцентуючи увагу на найважливіших рисах цього соціального явища [12, с. 181].

Проаналізувавши погляди вчених у сфері ОРД щодо визначення оперативно-розшукової характеристики взагалі та окремих видів злочинів, вважаємо доцільним запропонувати власне визначення оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері житлово-комунального господарства. На наш погляд, це складна системна модель, що включає в себе комплекс кримінально-правових, криміналістичних, кримінологічних, психологічних рис та особливостей злочинності у сфері ЖКГ і призначена для ефективної, цілеспрямованої і системної протидії.

На нашу думку, характеристику злочинів у сфері ЖКГ слід розпочати із визначення змісту поняття «житлово-комунальне господарство».

Аналіз спеціальної літератури свідчить, що у законодавстві немає чіткого закріплення поняття «житлово-комунальне господарство». У той же час слід зазначити, що законодавець використовує термін «житлово-комунальне господарство» у проекті Житлового кодексу України (ст.ст. 15, 107) при регламентації державного нагляду та контролю за використанням і утриманням житлового фонду й об'єктів комунального господарства. Зокрема у ст. 107 проекту Житлового кодексу України йдеться про те, що житлово-комунальне господарство – це важлива со-

ціальна галузь, що забезпечує населення, підприємства й організації необхідними житлово-комунальними послугами, суттєво впливає на розвиток економіки країни [13, с. 21]. У цьому визначенні слід звернути увагу на ключову і невід'ємну складову ЖКГ – житлово-комунальні послуги (далі – ЖКП).

Принагідно зазначимо, що юридична енциклопедія дає таке визначення житлово-комунальним послугам – послуги, які надаються спеціалізованими підприємствами, організаціями по постачанню води, газу, електричної та теплової енергії власникам квартир, будинків, особам, які проживають на умовах договору найму в будинках громадського і державного житлового фонду, а також членам житлово-будинкових кооперативів [14, с. 434].

Водночас відповідно до ст. 12 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» ЖКП класифікуються за функціональним призначенням та порядком затвердження цін (тарифів). Залежно від функціонального призначення ЖКП поділяються на:

- комунальні послуги (централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, газо- та електропостачання, централізоване опалення, а також вивезення побутових відходів тощо);

- послуги з утримання будинків і споруд, прибудинкових територій (прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, утримання ліфтів, освітлення місць загального користування, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо);

- послуги з управління будинком, спорудою або групою будинків (балансоутримання, укладення договорів на виконання послуг, контроль виконання умов договору тощо);

- послуги з ремонту приміщень, будинків, споруд (заміна та підсилення елементів конструкцій і мереж, їх реконструкція, відновлення несучої спроможності елементів конструкцій тощо) [15].

На наш погляд, далі доцільно зосередити увагу на основних видах ЖКП, до яких належать:

- санітарно-технічні (постачання та відвід води, каналізація, вивезення й знешкодження відходів сміття, прибирання території населеного пункту, утримання місць загального користування, чищення димоходів, здійснення протипожежних заходів, дезінфекція та ін.);

- квартирні (капітальний ремонт будинків, споруд, обладнання, поточний ремонт житлового фонду, у т.ч. профілактичний та непередбачений, експлуатація, утримання, обслуговування ліфтів та ін.).

Важливо зазначити, що в житлово-комунальному господарстві одночасно зосереджені інтереси населення, органів державної влади та органів місцевого самоуправління. Це пов'язано з тим, що основу житлово-комунального господарства складає житловий фонд, який об'єднує всі жилі приміщення на території України. Працівникові ДСБЕЗ для ефективної організації протидії злочинам у сфері ЖКГ необхідно знати, що до житлового фонду житлово-комунального господарства належать такі приміщення:

- жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать державі (державний житловий фонд);
- жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать колгоспам та іншим кооперативним організаціям, їх об'єднанням, профспілковим та іншим громадським організаціям (громадський житловий фонд);
- жилі будинки, що належать житлово-будівельним кооперативам (фонд житлово-будівельних кооперативів);
- жилі будинки (частини будинків), квартири, що належать громадянам на правах приватної власності (приватний житловий фонд) [16].

Далі з урахуванням потреб практики слід зупинитись на дослідженні тих елементів оперативно-розшукової характеристики, які становлять найбільший інтерес для здійснення протидії злочинам у сфері ЖКГ. Серед них, як свідчать результати дослідження, такі елементи:

- характеристика об'єкта злочину і предмета злочинного посягання у сфері ЖКГ;
- характеристика особи, яка готує, вчиняє чи вчинила злочин у сфері ЖКГ;
- характеристика способів, що використовуються злочинцями для вчинення злочину.

Тепер вважаємо за потрібне розглянути окремо кожний елемент оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері ЖКГ.

Перш за все слід зазначити, що об'єктом злочину у сфері ЖКГ є суспільні відносини, які охороняються нормами кримінального права.

У той же час родовим об'єктом аналізованого злочину є суспільні відносини, що забезпечують можливість нормального функціонування й експлуатації усіх видів будинків, приміщень, інженерної інфраструктури, земельних ділянок у сфері ЖКГ.

Предметом злочину у сфері ЖКГ є жилі будинки, комунальні підприємства, земельні ділянки і щільно зв'язані з ними приміщення, споруди, обладнання і інженерна інфраструктура, які беруть участь у процесі виготовлення і надання споживачам житлово-комунальних послуг, а також об'єкти зовнішнього благоустрою прибудинкових територій, незаконна винагорода матеріального характеру, документи, права на них.

Визначивши об'єкт та предмет злочину у сфері ЖКГ, необхідно перейти до характеристики особи, яка вчиняє злочини у сфері ЖКГ.

Успіх розробки і реалізації способів протидії злочинів, вчинених у сфері житлово-комунального господарства, залежить від того, наскільки повно будуть враховані працівниками ДСБЕЗ всі складові кримінологічної характеристики відповідних злочинів. Особливу увагу слід приділяти даним про особу злочинця. Важливість такої інформації для протидії злочинам у сфері ЖКГ повністю зумовлена характером їх системи, в якій домінуючу роль відіграють службові злочини [17, с. 8].

Для особи, яка вчиняє злочини у сфері ЖКГ, притаманна перш за все залежність від характеру і змісту тих суспільних відносин, учасником яких вона є і під впливом яких формується; всіх тих багатозначних

соціальних зв'язків і ролей, в яких вона виступає у своїй повсякденній життєвій практиці [18, с. 12].

Кримінологічні дослідження особистості злочинця показали, що в системі першочергових орієнтацій у них найвищі місця займають індивідуально- або кланово-егоїстичні. Важливішим за все в таких випадках є особистий матеріальний добробут, необмежений прояв свого «Я», створення для цього найкомфортніших умов кланового або групового егоїстичного інтересу [19, с. 292].

Аналіз вивчення архівних, оперативно-розшукових та кримінальних справ свідчить про те, що злочини у сфері ЖКГ найчастіше вчиняють чоловіки. У співвідношенні до жінок чоловіки складають приблизно 78,8 %, а жінки – 21,2 %. Загальний вік злочинців, які вчиняють злочини в сфері ЖКГ, – від 18 до 60 років. Серед них: від 18 до 24 – 11 %; від 25 до 29 – 9 %; від 30 до 40 – 31 %; від 40 до 50 – 28 %; більше 50 років – 21 %. Близько 85 % мають вищу освіту, що підтверджує залежність характеристики особи злочинця від характеру злочинності. Злочин у сфері ЖКГ має нульовий рецидив, так як одним з основних критеріїв призначення на посаду керівника будь-якої ланки у сфері житлово-комунального господарства є наявність довідки про несудимість. Вищевказані злочини, як правило, вчиняються державними службовцями, керівниками державних і муніципальних організацій та установ, підприємствами, працівниками кредитно-фінансових та банківських систем. Відповідно, зазначені особи мають високий соціальний статус, у більшості випадків перебувають у шлюбі та мають дітей. Так, переважна більшість осіб, які вчиняють злочини у сфері ЖКГ (71 %), на момент скоєння злочину перебували у шлюбі, 11,2 % – у стадії розлучення, 17,3 % – не одружені. У більш ніж 70 % обстежених по кримінальних справах злочинців є діти. Слід вказати, що, незважаючи на невисоку заробітну плату цієї категорії осіб, більше 55 % з них володіють дорогими автомобілями, укомплектованими квартирами, мають у власності по декілька земельних ділянок. У побуті і на роботі характеризуються виключно з позитивного боку. Особи, які вчиняють злочини у сфері ЖКГ, у цілому не виділяються з маси інших громадян. Основним чинником, який штовхає вказаних осіб на скоєння злочинів, є користь, і вони, як правило, орієнтуються на інтенсивну і плинну злочинну діяльність, яка приносить надприбуток. Як свідчить аналіз вибіркового вивчення судових вироків, архівних ОРС по злочинам у сфері ЖКГ, 25 % осіб, які вчиняють злочини у вказаній галузі економіки, займали посади начальників управлінь та відділів ЖКГ, директорів комунальних підприємств, керівників підрядних організацій, начальників управлінь (житлової політики, комунального господарства, благоустрою та реконструкції та капітального будівництва) міських рад. Питома вага керівників державних і недержавних організацій та установ у числі осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за скоєні злочини у сфері ЖКГ складає близько 30 % [20, с. 186].

Наступним важливим елементом оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері ЖКГ для працівників ДСБЕЗ є характеристика

способів, що використовуються злочинцями для вчинення злочинів у названій сфері.

Аналіз архівних кримінальних та оперативно-розшукових справ по задокументованих працівниками ДСБЕЗ злочинах у сфері житлово-комунального господарства дозволив зробити обґрунтовані висновки про те, що найбільш часто у сфері ЖКГ вчиняються такі склади злочинів:

- 1) одержання хабара (ст. 368 КК України) – 20 %;
- 2) зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України) – 29 %;
- 3) перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України) – 4 %;
- 4) службове підроблення (ст. 366 КК України) – 29 %;
- 5) службова недбалість (ст. 367 КК України) – 10 %;
- 6) шахрайство (ст. 190 КК України) – 4 %;
- 7) привласнення, розтрата або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України) – 4 %.

Висновок. В результаті аналізу, наведеного у цій статті, ми дійшли висновку, що, по-перше, до цього часу оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері житлово-комунального господарства ще повною мірою не розроблено. По-друге, існуючі напрацювання вчених і практиків з цієї тематики не відповідають реаліям сьогодення.

Зважаючи на це, вважаємо доцільним подальше глибоке вивчення на теоретичному і практичному рівні оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері ЖКГ для розроблення і оновлення методичних рекомендацій з протидії злочинним діянням у названій галузі економіки.

Бібліографічні посилання

1. Гребельський Д.В. О соотношении криминалистических и оперативно-розыскных характеристик // Криминалистическая характеристика преступлений: Сб. науч. тр. – М., 1984. – С. 70-73.
2. Максимов О.В. Поняття та зміст оперативно-розшукової характеристики контрабанди // Науковий вісник ЛьвДУВС. – 2009. – № 2. – С. 313-326.
3. Літвінов М.Ю. Поняття оперативно-розшукової характеристики злочинів // Бюлетень з обміну досвідом роботи: Наук.-практ. видання. – 2009. – № 179. – С. 119-128.
4. Шелухін М.Л. Легальна дефініція оперативно-розшукової характеристики // Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. – 2008. – № 4. – Ч. 2. – С. 45-51.
5. Шелухін М.Л. Оперативно-розшукове забезпечення кримінологічної безпеки на залізничному транспорті: Монографія. – К., 2008.
6. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: Навч. посіб. – К., 1997.
7. Антонов К.В. Особливості оперативно-розшукової характеристики економічних злочинів // Науковий вісник ЛьвДУВС. – 2003. – № 3. – С. 3-14.
8. Ортинський В.Л. Оперативно-розшукова характеристика нелегальної економічної діяльності у державному секторі // Бюлетень з обміну досвідом роботи: Наук.-практ. видання. – 2004. – № 155. – С. 52-58.
9. Ортинський В.Л., Ключ В.В. Незаконне підприємництво: деякі елементи

оперативно-розшукової характеристики // Шляхи вдосконалення оперативно-розшукової діяльності: Науковий вісник ЛьвДУВС. – 2002. – № 2 (1). – С. 26-35.

10. Боротьба з порнографією: криміналістичні та оперативно-розшукові аспекти: Навч. посіб. / В.В. Шендрик, І.О. Крепаков, С.О. Сафронов, Є.В. Жилін. – Харків, 2010.

11. *Терентьєв А.В.* Деякі міркування щодо визначення поняття оперативно-розшукової характеристики в теорії ОРД // Південноукраїнський правничий часопис. – 2007. – № 1. – С. 178-181.

12. *Діденко С.В., Філіпенко Н.Є.* Щодо визначення поняття «оперативно-розшукова характеристика злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових речовин або бойових припасів» // Науковий вісник Льв ДУВС. – 2007. – № 1. – С. 174-186.

13. *Соколовська О.О.* Зміст та особливості поняття житлово-комунального господарства // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 12 (168). – С. 20-23.

14. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>.

15. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін. – К., 1998. – Т. 2.

16. Житловий кодекс Української РСР: Закон Української РСР від 30.06.1983 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5464-10/page>.

17. *Казаков В.В.* Криминологические и уголовно-правовые меры противодействия преступлениям, совершаемым в жилищно-коммунальной сфере: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – М., 2011. – 26 с.

18. *Кондрашков Н.Н., Кудрявцев В.Н.* Личность преступника: Монография. – М., 1971.

19. Криминология: Учеб. / Под ред. А.И. Долговой. – М., 2000.

Надійшла до редакції 28.08.2012

О.І. Гузоватий

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

УДК 343.352

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИМОГ СТАТТІ 20 КОНВЕНЦІЇ ООН ПРОТИ КОРУПЦІЇ «НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ» У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Викладено проблемні питання застосування статті 20 Конвенції ООН проти корупції «незаконне збагачення» у міжнародній практиці, на прикладі кримінального законодавства деяких європейських держав.

Ключові слова: *Конвенція ООН проти корупції, Конвенція, стаття 20 Конвенції, незаконне збагачення, неправомірне збагачення, безпідставне збагачення, корупційні злочини.*

Изложены проблемные вопросы применения статьи 20 Конвенции ООН против коррупции «незаконное обогащение» в международной практике, на примере уголовного законодательства некоторых европейских государств.